

KORONAVİRÜSÜN TURİZME ETKİLERİ

Tüm dünya 2020 yılının ilk aylarında Koronavirüs türlerinden biri olan Covid-19 ile tanıştı. Gelir mi gelmez mi nasıl olacak soruları eşliğinde mart ayının ilk haftalarından itibaren ülkemizde de etkisini gösteren salgın bir anda tüm dünyada bir numaralı gündem haline geldi. Çin’de ilk belirtiler ve hastalar ortaya çıktıktan sonra başta AB ülkeleri ve ABD hastalığa hazırlıksız yakalandı diyebiliriz. Bu konuda hazırlıksız yakalanmasından kastımız, vatandaşları için gerekli tedbirleri almakta ve hastalık ülke sınırına girince de yayılmasını önlemede uyguladıkları politikalarda etkisiz kaldılar. Hastalığın merkezi Çin olarak değerlendirilirken merkez bir anda İtalya-İspanya ikilisi ile Avrupa’ya sonra da Amerika’ya kaydı.

Şüphesiz dünyanın üretim üssü kabul edilen Çin’de bu olayların başlaması ve yayılması başta üretim olmak üzere ekonominin çarklarını ciddi oranda hasara uğrattı. Çin başta olmak üzere tüm dünyada üretim, ithalat ve ihracat birçok alanda durma noktasına geldi. Bu süreçte gıda ve tıbbi ürünlerin ticaret hacimleri artsa da diğer kalemlerde üretim bantları durdu, çalışanlar işsiz kaldı. Bu yolla birbirine zincirleme bağlı olan lojistik, depolama, taşıma, perakende ve toptan satış kalemleri tüm ülkelerde hasar aldı.

Dünyada Çin ve ABD diğer ülkelerinde önemli oranda mal tedarikçisi konumunda ve üretim odaklı çalışan ülkeler. Gelirlerinin önemli kısmı buna bağlı. Ancak birçok ülke için tek gelir kalemi üretim ve sanayi değil kuşkusuz, birçok ülkede turizm ve tarım gibi alanlardan önemli gelirler elde etmekte. Pandemi ile birlikte tüm basın kuruluşları dikkatini bu alana yöneltince zorunlu olmayanlar dışında şehirler ve ülkeler arası seyahatler azalmaya başladı. Zamanla ülkeler sınırlarını kapatıp sadece diğer ülkelerde yer alan vatandaşlarını geri getirmeye odaklandılar. Şüphesiz bu yaşananlardan en fazla etkilenen sektörlerin başında gelir “turizm” .

Turizm sektörü talep yönü itibariyle ortaya çıkan farklı durumlara olumlu veya olumsuz bir şekilde ani tepkiler verebilen canlı bir yapıya sahiptir. Uluslararası kapsamda ilgi ile takip edilen bölgeler için ev sahibi ülkelerde gelir yaratıcı etkiye sahip etkinlikler ya da destinasyonların turizm sektöründen elde edilen gelirler üzerinde pozitif bir etki oluşturduğu bilinen bir gerçektir. Ancak terör saldırıları, siyasi olaylar ve salgın hastalıklar gibi öngörülemeyen ve istenmeyen bir dizi durum da uluslararası çapta seyahat ile ilgili tatil planların değiştirilmesi, rezervasyonların iptali ve sınırların, salgının görüldüğü ülkelerdeki vatandaşlarına kapatılması gibi turizm sektörü açısından negatif sayılabilecek sonuçlar yaratmaktadır. Beklenmeyen durumlar arasında yer alan salgın hastalıklar da ortaya çıktığı bölge için turizm sektöründe güveni azaltmaktadır (Acar, 2020: 8)

Turizm tek boyutlu bir sektör değildir. Birçok yan dalları var; inanç turizmi, kültür turizmi, doğa turizmi, sağlık turizmi, kış turizmi, gurme turizmi vb. Şüphesiz turizmden gelir elde eden birçok sektör de mevcut. Bunlar; hava-kara-deniz ulaşımını sağlayan işletmeler, seyahat acenteleri, oteller, kayak merkezleri, sağlık tesisleri, sigorta şirketleri, tur rehberleri vb. Elbette turizmin durması demek bu sahalarda çalışan milyonlarca kişinin işsiz kalması demektir. Elbette minimum temas prensibi ile mücadele edilen bu salgında kişilerin toplu taşıma araçları ile tatile gitmesi vb. düşünülemez. Bu da ülkeler ve özellikle gelirlerinin önemli bir bölümü turizmden gelen bizim gibi ülkeler çok ciddi bir gelir kaybına uğradılar ve uğramaya da devam edecekler.

Turizm sektörünü etkileyeceği düşünülen belirsizliklerin sayılara döküleceği sonuçları net bir şekilde 2021 yılında görmek mümkün olacaktır. Ancak, özellikle ve tek başına COVID-19’un neden olduğu salgın hastalığın şimdiden diğer belirsizliklerin çok önünde yer aldığı ve bunun şimdilik böyle devam edeceği de açıktır. Salgın, 2019’un son aylarında Çin’in Wuhan (Vuhan) kentinde ortaya çıktıktan sonra dünyanın birçok ülkesine yayılmıştır. Ardından korku ve panik atmosferi tüm sektörleri etkisi altına almıştır. Özellikle turizmde rezervasyonlar, hava, deniz, kara ve demiryollarında seferler iptal edilmiş, turlar belirsiz tarihlere ertelenmiş, ülke sınırları kapatılmış ve karantina tedbirleri uygulanmaya başlanmış, milyonlarca çalışan işini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durumun küresel ekonomide ve özellikle turizm sektöründe ağır sonuçlar ortaya çıkaracağı, 2020 yılının ilk çeyreği düşünüldüğünde açık bir şekilde görülmektedir. Bununla birlikte Çin, İtalya, İspanya ve Fransa gibi turizmde Türkiye ile yarışan ülkelerin COVID-19 pandemisini yönetmedeki başarısızlıkları, bu krizi çok iyi yönetmesi durumunda Türkiye için yeni fırsatların

kapılarını da aralayacak, krizin etkisini hafifletebilecektir. Özünde COVID-19 nedeniyle hiçbir şey eskisi gibi olmayacak/olamayacaktır. Bu nedenle salgın, farklı turizm alanlarında yeni başlangıç ve uygulamalar için aynı zamanda bir fırsatlar sürecini de yaratmış görünmektedir. Bu fırsatın iyi değerlendirilmesi, sürdürülebilir uygulamalar ve başarılı bir kriz yönetimiyle hem krizi yönetmede başarısız olan adı geçen destinasyonlardan kaçan ziyaretçilerin Türkiye'ye yönelmeleri ülke turizmine olumlu yansımaları olacağı da olasılıklar arasında öne çıkmaktadır.(Tanrıku, 2020: 413).

Türkiye'de turizm sektörünün yaşadığı kaybı en aza indirmek için doğrudan ve dolaylı olarak verilen bazı destekler şunlardır;

- 518 Sayılı VUK Tebliği ile Turizm Sektörü de mücbir sebep sayılan sektörler kapsamında değerlendirilerek Haziran 2020 sonuna kadar olan KDV ve Muhtasar beyanname ve ödemeleri, irtifak hakkı bedelleri, ecri misil gibi ödemeler ile sigorta primleri 6 ay süreyle ertelenmiştir.
- Konaklama Vergisi 2021 Ocak ayına ertelenmiştir.
- İç hat uçuşlarında KDV oranı Haziran 2020 sonuna kadar %18 den %1'e indirilmiştir.
- Turizm sektöründeki işletmelerin kısa çalışma ödeneğinden yararlanması sağlanmıştır.
- Seyahat acentaları için "İşe Devam Kredisi"nin koşulları esnetilerek krediye yönelik başvurular Bakanlığın internet sitesi üzerinden yapılarak 2020 Nisan ayı itibariyle kullanıma başlanacaktır.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, otellerin 2020 yaz sezonu için tur operatörleri/seyahat acentalarından aldığı ön ödemenin, Covid-19 salgınından dolayı rezervasyon iptalleri sonucu yapılması gereken geri ödemeleri (iade) karşılaması amacıyla turizm işletmelerine finansman desteği sağlanması konusunda kamu bankaları ile mutabakat sağlanmıştır.
- Mesleklerini geçici olarak icra edemeyen Turist Rehberlerine kredi desteği sağlanmıştır (Demir ve diğ. 2020: 84)

Normalleşmenin başlayacağı ve turizm sezonunun açılacağı tahmin edilen temmuz ayı başında ülkeler-şehirlere arası sınırlar açılrsa da, ülkeler uçuşlara müsaade etse de şüphesiz insanlar hiçbir şey olmamış gibi kendilerini tatil beldelerine ya da denize atmayacaklardır. Mutlaka bu süre zarfında da insanlar durumlarını gözlemleyecek ve daha az riske gireceklerdir.

Şüphesiz bu olumsuz etkileri bir nebze de olsa telafi etmek mümkün olabilir. Bu önerilerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Turizm işletmeleri kişilerin sürekli evde hayatlarına devam ettikleri bu süreçte teknolojiyi kullanarak bu süreci kendileri adına pozitif çevirebilir. Örneğin 4K televizyonların, evde internetlerin yoğun olduğu bir süreçte ev ortamında sanal tur rehberleri ile kişiler istedikleri tarihi ve turistik yerleri gezebilirler (özellikle 3D gözlüklerle).
- Sürecin devamında belki ofis açıp sigorta acenteliği yapmak makul olmayabilir ama kişileri internet üzerinden uçak bileti almaya, tur satın almaya vb. yönelik eğitimler verebilirler.
- Oteller bu süreçten sonra odalarını 3'lü ve 4'lü olarak satma yerine tek kişilik konaklama seçeneğinin reklamını yaparak ve hijyen kurallarına azami ölçüde riayet ederek müşteri alabilir.
- Taşıma firmaları gerekli sosyal mesafe kuralına riayet ederek hava-deniz-kara taşımacılığına kaldıkları yerden devam edebilirler. Özellikle uçakların tam kapasiteyle yolcu alamayacağını düşünülerek mesela sadece 50 yolcu kapasitesiyle uçabilir, yolcular arası bir koltuk mesafesi korunabilir ve kısa mesafeli uçuşlarda yeme-içme servisleri yapılmayabilir.
- Otelcilik sektöründe özellikle 500-1000 yatak kapasiteli büyük otel projeleri iptal olabilir bunun yerine butik tarzı dediğimiz düşük kapasiteli oteller tercih edilebilir. Bununla beraber her şey dahil sistemi ve açık büfe sistemleri de artık tercih edilen bir durum olmayacaktır.

- Pandemi sürecinde 40-50 kişilik grup turları tercih edilmeyecektir. Yan yana oturmanın yasak olduğu otobüslerde en fazla 20-25 kişi bulunabilecektir. Ancak bu dönemde ailelere uygun minivan ve otomobiller turizmde ulaşım araçları olarak ön plana çıkabilir
- Zoom, Cisco Webex gibi uygulamalar sayesinde artık büyük çaplı kongreler ve toplantılarda evden yapılabildiği için özellikle kongre turizmi bu konuda ciddi kayıplar yaşayacaktır.
- Süreçte görüldüğü üzere, en riskli seyahatler gemi turları oldu. Bir hasta kişinin binlerce yolcu ve mürettebata hastalık bulaştırabileceği yaşandı. Bu gemilerin bir kısmının ticari yük gemilerine dönüştürülmesi belki de zararı aza indirecektir.
- Plajlarda belirli mesafelerle şezlong kullanımına müsaade edilmeli ve kapasiteyi aşan kişiler plaja alınmamalıdır. Covid-19 için TV'den görüldüğü kadarıyla uzmanlar denizde bulaşma riski az dese de sosyal mesafe kurallarına yine de uyulmalıdır.
- Bu süreçte özellikle sağlık turizmi ön plana çıkacaktır. Kişiler deniz, kum, plaj vb. yerine ağırlıklı olarak yaşanan travmatik süreci atlatmak için kaplıcalara, şifalı olduğu tespit edilen sulara, tedavilere vb. daha yoğun ilgi göstereceklerini düşünüyorum.

Önceki yıllarda tüm ülkeler için hedeflenen turizm gelirlerini belki yakalamak imkansız gibi görünmektedir ancak inovatif fikirlerle turizm sektörü bu yılı en azından minimum zararla kapatabilme şansına sahiptir.

Yararlanılan Kaynaklar:

Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*. 4(1), 7-21.

Demir, M., Günaydın, Y., Demir, Ş.Ş. (2020). Coronavirüs (Covid-19)'ün Türkiye'de turizm üzerindeki öncüllerinin, etkilerinin ve sonuçlarının değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), 80-107.

Tanrıkulu, M. (2020).Covid-19 Gölgesinde Türkiye’de Holistik Turizm ve Kültüre Dönüş. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*.Cilt 7 Sayı 5 Yıl 2020, S 406-417.